

**ZAMONAVIY BALETMEYSTERNING SHAXSIY SIFATLARI:
PROFESSIONALIK VA PEDAGOGIK MAHORATNING UYG'UNLIGI**

*O'zbekiston Davlat xoreografiya akademiyasi «Xoreografiya pedagogikasi» kafedrası dotsenti **Magdiyeva A.A.***

Annotatsiya. Zamonaviy baletmeyster nafaqat xoreograf, balki o'qituvchi, murabbiy va yetakchidir. Maqolada kasbiy faoliyatga ta'sir ko'rsatadigan asosiy fazilatlar ko'rib chiqiladi: ilg'or dunyoqarash, ilhom, pedagogik mahorat, odob va bilimdonlik. Ushbu fazilatlar shogirdlar bilan samarali ishlashga va xoreografiya an'analarini saqlashga yordam beradi.

Kalit so'zlar: baletmeyster, shaxsiy fazilatlar, pedagogik mahorat, xoreografiya, professionallik.

Аннотация. Современный балетмейстер — это не только постановщик, но и педагог, наставник, лидер. В статье рассматриваются ключевые личностные качества, влияющие на его профессиональную деятельность: прогрессивное мировоззрение, вдохновение, педагогическое мастерство, тактичность и эрудиция. Эти качества помогают эффективно работать с учениками, развивать их потенциал и сохранять традиции хореографии.

Ключевые слова: балетмейстер, личностные качества, педагогическое мастерство, хореография, профессионализм.

Abstract. A modern ballet master is not only a choreographer but also a teacher, mentor, and leader. This article explores key personal qualities affecting professional activity: a progressive worldview, inspiration, pedagogical skills, tactfulness, and erudition. These qualities help effectively work with students, develop their potential, and preserve choreographic traditions.

Keywords: ballet master, personal qualities, pedagogical skills, choreography, professionalism.

Zamonaviy baletmeyster xoreografiya san'atining rivojlanishida muhim rol o'ynaydi. U nafaqat sahna kompozitsiyasining muallifi, balki pedagog, ustoz va yetakchi hamdir. Uning faoliyati raqslarning texnik jihatlariga bog'liq bo'lib qolmay, talabalarni tarbiyalash, ularning badiiy ta'mi va sahna madaniyatini shakllantirish, o'z-o'zini tartibga solish qobiliyatini rivojlantirish bilan bog'liqdir. Samarali rahbarlik va o'sib kelayotgan raqschilar avlodini tarbiyalash uchun zamonaviy baletmeysterda qaysi asosiy xususiyatlar bo'lishi lozim?

Xoreografiya san'ati inson madaniyatida o'ziga xos o'rin egallab, harakatning estetikasi, musiqa va chuqur emotsiyali ifodani birlashtiradi.¹ Balet eng murakkab va nozik sahna san'ati turlaridan biri sifatida ijrochidan nafaqat yuqori texnik mahoratni, balki har bir harakatni badiiy tushunish va emotsional to'ldirishni talab qiladi. Ammo balet postanovkalari yaratilishida, yangi avlod raqschilarini tarbiyalashda va xoreografiya san'atining umumiy rivojlanishida kalit rolni baletmeyster o'ynaydi. Zamonaviy baletmeyster – bu faqat xoreografiya nomerlarini qo'yuvchi emas, balki pedagog, ustoz, yetakchi, tashkilotchi va yangilikchi hamdir.² U turli vazifalarni bajaradi: raqschilarning texnik va artistik ko'nikmalarini rivojlantirish, ta'sirchan va ma'naviy kontentli postanovkalar yaratish, klassik balet an'alarini zamonaviy realiklarga moslashtirish hamda kelajak avlod xoreograflari va ijrochilarini tarbiyalash. O'tgan asr baletmeysterlaridan farqli o'laroq, ular asosan sahna asarlarini yaratishga e'tibor bergan bo'lsa, zamonaviy mutaxassislar ko'plab qo'shimcha omillarni hisobga olishi kerak: raqschilarning individual xususiyatlari, san'atdagi zamonaviy tendensiyalar, yangi texnologiyalarni postanovka jarayoniga joriy etish va hatto jamoadagi psixologik munosabatlar. Har qanday balet truppasi yoki xoreografik jamoaning muvaffaqiyati nafaqat ishtirokchilarning texnik mahoratiga, balki rahbar shaxsining xarakteriga, qadriyatlariga, ta'lim usullariga va talabalarni ruhlantirish qobiliyatiga bog'liq.

¹ Smirnov I. V. *Iskusstvo baletmeystera*. – M.: Iskustvo, 1986.

² Melekhov I. M. *Kompozitsiya i postanovka tantsa*. – Yekaterinburg: Ural. gos. ped. un-t, 2015.

Mutaxassis baletmeysterning yuqori professional darajasi bo'lsa-da, unda faqat texnik ko'nikmalar yetarli emas. Uning muvaffaqiyati mas'uliyat, ehtiyotkorlik, sabr-toqat, mehr-muhabbat, tashkilotchilik qobiliyatlari, intuitsiya va o'zini takomillashtirish intilishi kabi shaxsiy sifatlarga ham bog'liqdir. U faqat o'qituvchi emas, balki har bir talabaning potensialini ochadigan, ularni o'ziga ishonishga va san'atga muhabbat uyg'otishga qodir ustoz bo'lishi lozim.

1. Zamonaviy baletmeyster keng qarashga ega bo'lib, san'atdagi yangi g'oyalar va tendensiyalarga ochiq bo'lishi kerak. Bu unga zamonaviylik va innovatsiyalarni o'z ichiga olgan, zamon ruhini aks ettirgan postanovkalarni yaratish imkonini beradi.

Ilgarilashchan qarash xoreografiya san'atini rivojlantirishga va jamiyatning ushbu san'atga bo'lgan qiziqishini saqlashga yordam beradi. Bu sifatning asosiy jihatlari: Raqs tarixi va zamonaviy tendensiyalarni bilish; San'atning boshqa turlari bilan hamkorlik (teatr, musiqa, rassomlik va kino); Yangi ifoda vositalarini izlash va eksperimentlarga tayyorlik.

Shu tariqa, yangi turdagi baletmeyster nafaqat an'analar saqlovchisi, balki xoreografiyada yangi shakllarni yaratuvchi hisoblanadi.

2. Ilhom va emotsional qo'shilish Ilhom ijodiy faoliyatning harakatlantiruvchi kuchidir. Ishidan samimiy muhabbat bilan to'ldirilgan baletmeyster o'z ustozlik ishlari orqali talabalariga shu ishtiyoqni yetkazadi, entuziast va kamolatga intilish muhitini yaratadi. Emotsional qo'shilish quyidagilarda namoyon bo'ladi:

Qiziqish uyg'otish qobiliyati: xoreografiya haqida she'riy hikoya qilish, kasbning turlari va imkoniyatlarini ko'rsatish;

Mehr-muhabbat va sabr-toqat: talabalarining intilishlari va qiyinchiliklarini engib o'tishda qo'llab-quvvatlash;

Insonga individual yondashuv: har bir talabaning shaxsiga hurmat va uning xususiyatlarini inobatga olish. Baletmeyster kollektivni ijodga va o'z-o'zini takomillashtirishga ruhlantira olishi lozim.

3. Hikmat va mehr-muhabbat

Baletmeysternig hikmati tajriba va talabalar psixologiyasini bilishga asoslangan oqilona qarorlar qabul qilish qobiliyatida namoyon bo'ladi. U jamoani muvozanatli tarzda boshqara oladigan, talabchanlik bilan g'amxo'rlikni uyg'unlashtira olgan ustoz bo'lishi kerak.

Mehr-muhabbat ishonch muhitini yaratadi, unda talabalar o'zlarini erkin va ishonchli his qiladilar, bu esa ularning ijodiy rivojlanishiga yordam beradi.

4. Ehtiyotkorlik va etika Ehtiyotkorlik talabalar bilan hurmat bilan va muloyim munosabatda bo'lish qobiliyati, bir vaqtda talabchanlikni saqlashdir. Insoniy sharaf kodeksiga asoslangan etik me'yorlar baletmeysternig muomalasini tartibga solib, adolatli va hurmatli munosabatlarni ta'minlaydi. Ehtiyotkorlik va pedagogik etika baletmeysternig kasbiy mahoratining ajralmas qismi hisoblanadi.

5. Kasbiy erudiya Xoreografiya, raqs tarixi va bog'liq san'at sohalarida chuqur bilim baletmeysternig madaniy ko'lamini kengaytiradi. Keng erudiya uning nufuzini oshiradi va talabalarining ichki olamini chuqurroq tushunishga yordam beradi, bu esa sifatli postanovka ishlarida aks etadi. Baletmeysternig eruditsiyasining asosiy elementlari:

- Xoreografik kompozitsiya va musiqiy qo'llab-quvvatlashni bilish;
- Raqschining tanasi fiziologiyasi va anatomiyasi haqida ma'lumotga ega bo'lish;
- Sahna harakati, aktyorlik mahorati va dramaturgiyani tushunish.

Baletmeister o'z his-tuyg'ularini boshqara olishi, kollektivda ijobiy kayfiyat yaratishi, ovoz intonatsiyalari, tembri va modulyatsiyasidan oqilona foydalangan holda, emotsiyalarni yetkazish qobiliyatiga ega bo'lishi kerak. Haroratli va tabiiy harakatlar diqqat va intizomni oshirishga xizmat qiladi.

Zamonaviy baletmeister – faqat raqs nomerlarini qo'yuvchi emas, balki ko'pqirrali shaxsdir. Unda badiiy tasavvur, pedagogik iqtidori, tashkilotchilik qobiliyatlari va psixologik sezgirlik uyg'unlashgan. San'at va texnologiyalar tez rivojlanayotgan davrda uning roli an'anaviy tushunchalardan chiqib, klassik an'analarni saqlovchi va shuningdek, zamonaviy ta'lim va postanovka usullarini joriy qiluvchi yangilikchiga aylanadi.

Baletmeysternig professionalligi uning eruditsiyasi, pedagogik metodlarini mukammal bilganligi, talabalarni ruhlantirish va ularning potensialini ochish qobiliyati bilan belgilanadi. Lekin shaxsiy sifatlar ham – ehtiyotkorlik, adolatparvarlik, mehr-muhabbat, intuitsiya va o‘zida takomillashish intilishi – unga talabalar, hamkasblar va tomoshabinlar orasida nufuz yaratadi. Baletmeysternig muhim vazifasi talabalariga nafaqat raqs mahoratini, balki yuksak ma’naviy qadriyatlar, mehnatsevarlik, o‘zini tartibga solish va san’atga muhabbatni singdirishdir. U raqs san’ati orqali talabalariga harakat texnikasini emas, balki ular bilan umrboq bog‘liq bo‘ladigan chuqur estetik va etik qoidalarini ham o‘rgatadi. Professionalik, pedagogik mahorat va boy ichki dunyo uyg‘unligi baletmeysternig xoreografiya sohasida kalit shaxsga aylantiradi. Uning ruhlantirish, qo‘llab-quvvatlash, yo‘naltirish va ta’lim berish qobiliyati yangi avlod raqschilarining tayyorgarligini belgilaydi, demak, butun balet san’atining kelajagini belgilaydi. Zamonaviy baletmeister nafaqat texnik mukammallikka, balki yuksak ma’naviy madaniyat, hikmat, sabr-toqat va o‘z ishiga sadoqatga ega shaxsdir. Ushbu sifatlarni doimiy rivojlantirish xoreografiya an’analarni saqlab qolish va ularni keng ommalashtirishga xizmat qiladi, san’atni zamonaviy dunyoda dolzarb va talabgir qiladi.

ADABIYOTLAR:

- 1.Smirnov I. V. Iskustvo baletmeystera. – M.: Iskustvo, 1986.
- 2.Melekhov I. M. Kompozitsiya i postanovka tantsa. – Yekaterinburg: Ural. gos. ped. un-t, 2015.
- 3.Rusinova S. A. Pedagogicheskiye printsiy podgotovki khoreografov. – SPb.: Baltiyskiye sezony, 2018.
- 4.Volkov N. N. Osnovy stszenicheskoy plastiki. – SPb.: Iskustvo, 2016.
- 5.Ivanova L. N. Etika i estetika v rabote baletmeystera. – SPb.: Baltiyskiye sezony, 2020.
- 6.Petrov A. K. Pedagogicheskoye masterstvo v khoreografii. – Yekaterinburg: Uralskiy universitet, 2017.